

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Головач Ганни Олегівни на тему: «Валідність та дія м'якого права», підготовлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право»

Рецензенти, призначені рішенням Вченої ради Міжнародного гуманітарного університету, а саме: професор кафедри цивільного та господарського права і процесу, д.ю.н., доцент Діденко Лариса Василівна та доцент кафедри державно-правових дисциплін, к.ю.н, доцент Згама Антоніна Олександрівна, розглянувши дисертацію та наукові публікації, у яких висвітлено основні наукові результати дисертації Головач Ганни Олегівни, а також за результатами фахового семінару, проведеного 09 серпня 2021 року Протокол № 10, встановили наступне.

Актуальність теми та її зв'язок із планами науково-дослідних робіт. Концепція «м'якого права» зародилась в західній правовій доктрині в 70-х роках ХХ століття та одразу отримала звання однієї з найбільш обговорюваних і спірних доктрин правового дискурсу. Це є цілком очевидним, оскільки феномен стосується самої суті науки – поняття права. Завдяки та через свою природу, м'яке право і сьогодні залишається складним об'єктом для дослідження та це не дивно, що питання щодо його існування, сутності та меж залишаються і досі дискусійними. Так, сучасна наукова спільнота ділиться на прихильників та опонентів цієї концепції, а точніше можливості та доцільності її існування як такої. В силу свого досить «юного» віку вона стикається зі значними труднощами та змушена пояснювати причетність юридично необов'язкових м'яко-правових приписів до права і водночас їх відміну від політичних і моральних зобов'язань. Але вже саме по собі існування спору про феномен м'якого права свідчить про наявність кризи в правовій науці, яка є нездатною часом дати пояснення або прогнозувати нові явища правової реальності. Результатом такої дискусії є пошук нового інструментарію, який

не є офіційно нормативним, але при цьому лежить в юридичному полі та має реальний вплив на відносини сучасної соціальної та правової реальності.

Так, м'яке право є вираженням сучасних явищ, які існують і активно еволюціонують як на міжнародному рівні, так і на рівні національних правових систем. Енергійна інтервенція нових форм регламентації транскордонних відносин, які захоплюють все більше нових гравців та сфери регулювання, об'єктивно зумовлена зокрема умовами та наслідками глобалізаційних процесів.

Прихильники концепції м'якого права приводять різноманітні аргументи на його користь, серед яких: консерватизм традиційних джерел права, все частіше небажання суб'єктів права брати на себе жорстко-правові зобов'язання, можливість виконання правотворчих функцій широким колом суб'єктів, оперативність реагування та фактична результативність тощо. В цілому недоліки традиційного жорсткого права складають дзеркальні переваги м'якого права, не виключаючи його власні. Фактична поява, подальший розвиток та зростаючий вплив інструментів м'якого права як на міжнародному рівні, так і на рівні національних систем, свідчать про його значення та обґрунтовують актуальну необхідність теоретичних досліджень з даної тематики.

Проблематику феномену м'якого права висвітлюють у своїх роботах насамперед іноземні науковці: Е. д'Амато, Ж. д'Аспремон, Л. Блутман, А. Бойл, П. Вейл, П. Вестерман, Г. Вікс, Дж. Голд, М. Голдман, Е. Гузман, К. Еббот, Я. Клабберс, С. Ліхтенштейн, Т. Мейер, У. Мьорт, І. Пагатто, А. Пітерс, М. Поллак, Л. Сенден, Д. Снайдел, А. Сомма, Д. Трубек, Х. Хілгенберг, О. Шактер, Д. Шелтон, Г. Шефер, К. Чінкін та багато інших.

Водночас у XXI столітті українські та російські науковці та молоді учені посилили свою увагу до дослідження різних аспектів м'якого права, а саме: К. О. Брізкуна, М. Ю. Веліжаніна, Г. В. Вельямінов, О.В. Демін, О. В. Кирилук, І.І. Лукашук, Т. В. Матвеева, М. М. Микієвич, О. В. Муратова, Т.М.

Нешатаєва, Т. В. Русских, К. В. Смирнова, Ю. Б. Фогельсон, С. О. Чеховська, І. В. Шалінська, О. О. Щокіна та інші.

Разом із тим, відсутні дисертаційні дослідження українських науковців, що розкривають умови валідності м'якого права, юридичні технології створення актів м'якого права та особливості їх дії.

У зв'язку з визнанням м'якого права та, як результат, зміною традиційних уявлень про право взагалі, актуальність теми дисертаційного дослідження підкреслюється необхідністю теоретичного переосмислення фундаментальних категорій правового буття, розроблених в рамках класичних типів праворозуміння та все частіше неспроможних сьогодні відповісти потребам реальності.

Зв'язок теми дослідження з планами науково-дослідних робіт. Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувалися відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015, Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р., та в рамках комплексної теми кафедри державно-правових дисциплін Міжнародного гуманітарного університету «Правова реальність у сучасному світі: теорія і практика формування та функціонування», яка є частиною комплексної теми Міжнародного гуманітарного університету «Україна і світ у контексті становлення і розвитку соціогуманітарної сфери» на 2016-2020 рр.

Теоретичні положення, висновки та наукові результати дослідження, що виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Ступінь обґрунтованості запропонованих здобувачем положень, висновків та рекомендацій. Положення, висновки та рекомендації, отримані автором у процесі дослідження, належним чином аргументовані та науково обґрунтовані. Достовірність, сформульованих у дисертації наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується їх науковим

обґрунтуванням, яке базується на критичному осмисленні здобутків вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері загальнотеоретичної юриспруденції.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність принципів, прийомів та засобів наукового пізнання, що побудована на філософських, загальнонаукових та спеціальних методах.

Науковим базисом дослідження стали принципи: раціоналізму, детермінізму, плюралізму, додатковості та міждисциплінарності.

Базуючись на зазначених принципах, у процесі встановлення сутності валідності та дії актів м'якого права було використано наступні методологічні підходи: герменевтичний, ціннісний, діяльнісний, системний та антропологічний.

У відповідності до заявлених принципів і підходів, у процесі розкриття природи валідності та дії актів м'якого права застосовувалися наступні групи методів: загальні методи пізнання, загальнонаукові методи, міждисциплінарні методи, спеціально-наукові методи юридичних наук.

У процесі дослідження також використовувались інші загальнонаукові та спеціально-наукові підходи і методи пізнання.

Діалектичний метод пізнання дозволив дослідити насамперед природу м'якого права, загальні ознаки, що притаманні актам м'якого права, виявив загальні зв'язки та закономірності, що виникають при застосуванні актів м'якого права. За допомогою логіко-семантичного методу було поглиблено поняттєвий апарат та сформульовано низку авторських дефініцій, включених до результатів дослідження. А метод моделювання використано для напрацювання критеріїв класифікації актів м'якого права. Історико-правовий метод дозволив дослідити генезу поняття м'якого права та проаналізувати позиції науковців щодо концепції валідності, змін у наукових підходах до визначання цих понять із плином часу. Аксіологічний метод послужив основою для обґрунтування важливості закріплення використання актів м'якого права та доцільності їх консолідації для розробки стандартів правового

регулювання. Узагальнення як метод дозволило визначити основні проблеми та вектори розвитку у забезпеченні належного здійснення регулювання відносин за допомогою м'якого права.

Водночас у дослідженні було використано наступні спеціально-наукові методи юридичних наук: герменевтичний метод – для дослідження особливостей розуміння та тлумачення актів м'якого права в різні історичні періоди, з урахуванням підходів різних шкіл розуміння права; формально-догматичний метод – при аналізі положень правових актів щодо встановлення особливостей юридичної композиції м'якого права та порядку її відображення; порівняльно-правовий – для зіставлення юридичних понять, явищ і процесів щодо фіксації положень м'якого права у відповідних актах різних держав, а також для зіставлення юридичних технологій створення таких актів. Завдяки порівняльно-правовому методу стало можливим порівняти особливості застосування актів м'якого права в різних сферах суспільного життя та, як наслідок, дослідити їх роль для впорядкування суспільних відносин.

В процесі дослідження особливостей юридичних технологій створення актів м'якого права використовувалися методи юридичної креативістики, а саме: юридичного аналізу, юридично-логічної концентрації, юридичного конструювання.

Нормативно-правовою основою дисертації є Конституція України, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України, законодавство зарубіжних країн, міжнародні правові акти, міжнародні договори.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані, матеріали преси та інтернет-ресурсів.

Основні результати дослідження, ступінь їх наукової новизни та значущості. Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що дисертація є першим теоретико-правовим дослідженням валідності та дії актів м'якого права та їх ролі в процесах впорядкування відносин у сучасному суспільстві. Зокрема,

уперше:

сформульовано авторську дефініцію поняття валідність письмового акту, під якою слід розуміти наявність у такого акту наступних компонентів: дійсності – факт його реального існування (створення) задля реалізації закладеної в нього мети та задоволення потреб адресатів, встановлення та актуальності строку дії; чинності – тобто обов'язковості виконання та місця посеред інших правових актів; дієвості – його ефективність, здатність належним чином впливати на суспільні відносини; відповідності – належна форма його зовнішнього виразу, належна процедура прийняття та введення у дію, належні процедури його обслуговування (реєстрація, збереження, упорядкування, модернізація (внесення змін), здійснення правової експертизи тощо);

запропоновано визначення письмового акту м'якого права, під яким слід розуміти – юридичний документ, формально виражену компетентним суб'єктом сукупність сформованих у певному середовищі соціально значущих приписів, орієнтованих на врегулювання узгоджених відносин визначеними способами, забезпечених бажанням сторін виконати прийняті обов'язки, валідність і дія яких відповідає концепції правового закону, не суперечить чинному законодавству та слугує орієнтиром для прийняття норм твердого права;

обґрунтовано поняття валідності письмового акту м'якого права під якою слід розуміти наявність у такого акту наступних компонентів: дійсності – факт його реального існування (створення) задля реалізації узгоджених відносин способами які не забезпечені державними інструментами впливу, встановлення та актуальності строку дії; чинності – погоджені правотворцем(ями) умови забезпечення виконання та відсутність обов'язкової юридичної сили; дієвості – його ефективність, гнучкість, затребуваність, здатність слугувати орієнтиром для створення норм твердого права; відповідності – письмова форма виразу (може бути офіційною та неофіційною), приймається компетентним суб'єктом (публічно-правовим або

приватноправовим) узгоджений порядок введення у дію, у залежності від виду акту м'якого права належні процедури його обслуговування (державні або недержавні процедури: реєстрації, збереження, упорядкування, модернізації (внесення змін), здійснення правової експертизи тощо);

виокремлено спеціальні ознаки м'якого права, завдяки яким м'яке право постає особливою формою права, що розташовується у просторі перетину офіційного та неофіційного права, а саме: соціально значущі приписи засновані на належності в протизагони дескрипціям, мають особливе середовище, творцем м'якого права виступає компетентний суб'єкт, орієнтовані на врегулювання узгоджених відносин визначеними способами, забезпечено організованими засобами контролю та/або стимулами до виконання, завжди недержавні інструменти забезпечення виконання, не суперечить чинному твердому праву, слугують орієнтиром для утворення норм твердого права;

визначено перелік універсальних юридичних технологій створення актів м'якого права до яких слід відносити: юридичні технології підготовки та узгодження змісту письмового акту м'якого права; юридичні технології встановлення правовідповідності письмових актів м'якого права;

удосконалено:

низку авторських дефініцій таких базових категорій, як: норма м'якого права, суб'єкт м'якого права, об'єкт м'якого права, правовідносини у сфері м'якого права;

класифікацію актів м'якого права за наступними критеріями: сферою регулювання, суб'єктом створення, адресатом впливу актів м'якого права;

роль актів м'якого права в процесі становлення та розвитку нових сфер суспільного та правового життя, а саме через аналіз актів м'якого права, що були створені під час впровадження відновного правосуддя в країнах континентальної Європи;

питання співвідношення м'якого права з суміжними категоріями: жорстке право, офіційне право, неофіційне право, правові ідеї та правові принципи;

набули подальшого розвитку:

сучасні підходи до розуміння права, які характеризуються плюралістичним поглядом щодо його форм зокрема завдяки процесам монополізації участі держави у процесах правотворення та визнання існування шкали нормативності;

питання особливостей правопорядку сучасної держави з огляду на затребуваність в існуванні, окрім жорсткого, м'яко-правового інструментарію для регулювання найбільш динамічних та значущих сфер суспільного життя та правового життя.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що сформовані у процесі роботи висновки та положення можуть бути використані:

у науково-дослідницькій сфері – для подальшого вивчення механізму дії м'якого права, створення необхідної теоретичної бази та поглиблення уявлень щодо підвищення якості правових актів;

у правотворчості – в процесі вдосконалення правотворчих процедур з урахуванням особливостей формалізації актів м'якого права;

у навчальному процесі – при підготовці та проведенні занять з навчальних дисциплін «Теорії держави та права», «Проблеми теорії держави та права», «Юридична техніка й технологія», а також у процесі підготовки навчальної та навчально-методичної літератури із зазначених курсів;

у практичній юридичній діяльності – у процесах підготовки, підписання та виконання різноманітних юридичних документів пов'язаних із сферою дії м'якого права.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота є власним авторським дослідженням, у якому наукові положення, висновки та пропозиції обґрунтовано самостійно в результаті опрацювання значної кількості джерел

монографічного, нормативно-правового, правозастосовного характеру, зокрема з загальної теорії права, соціології, психології.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію обговорено на засіданні кафедри державно-правових дисциплін Міжнародного гуманітарного університету. Її положення, висновки та пропозиції доповідалися на конференціях: «IV всеукраїнська мультидисциплінарна конференція «Чорноморські наукові студії» (м. Одеса, 25 травня 2018 р.); «V всеукраїнська мультидисциплінарна конференція «Чорноморські наукові студії» (м. Одеса, 17 травня 2019 р.); «V всеукраїнська науково-практична конференція «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених» (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.); «VI всеукраїнська мультидисциплінарна конференція «Чорноморські наукові студії» (м. Одеса, 15 травня 2020 р.); «VI всеукраїнська науково-практична конференція «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених» (м. Одеса, 13 листопада 2020 р.).

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях має належний рівень. Основні теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження зайшли відображення у 3 наукових статтях, 2 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 1 – у зарубіжному науковому виданні, а також у 5 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Головач Г. О. Місце м'якого права в концепціях праворозуміння. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. № 32. С. 14–21.

2. Головач Г. О. Валідність: класичний та сучасний погляд. *Держава та регіони. Сер. : Право*. 2020. № 4. С. 154–159. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.4.25>

3. Головач Г. О. Алгоритми м'якого права та їх роль у формуванні правопорядку сучасної держави. *Приватне та публічне право*. 2021. № 1. С. 82–87. DOI: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2021.1.14>

Наукові праці у зарубіжних наукових виданнях:

4. Manko D., Panova L., Holovach H., Kobko-Odarii., Radchenko L. The concept of soft law : the role and legal technologies of influence on the legislation of states. *Revista Amazonia Investiga* [Online]. 2021. Vol. 10(38). P. 158–167. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.38.02.15>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають наукові результати дисертації:

5. Головач Г. О. Міжнародні акти «М'якого права» з регулювання медіації. *Чорноморські наукові студії : зб. матеріалів IV всеукр. мультидисцип. конф. (м. Одеса, 25 трав. 2018 р.)*. Одеса, 2018. С. 10–13.

6. Головач Г. О. Валідність як ознака сучасного права. *Чорноморські наукові студії : зб. матеріалів V всеукр. мультидисцип. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.)*. Одеса, 2019. С. 20–22.

7. Головач Г. О. Сучасне розуміння джерельної бази права. *Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених : зб. матеріалів V всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 листоп. 2019 р.)*. Одеса, 2019. С. 22–25.

8. Головач Г. О. Особливості методології дослідження м'якого права. *Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених : зб. матеріалів VI всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 13 листоп. 2020 р.)*. Одеса, 2020. С. 26–29.

Характеристика особистості здобувача. Г. О. Головач має вищу юридичну освіту. З 2011 по 2015 роки навчалась в Національному університеті «Одеська юридична академія», по закінченню отримала диплом бакалавра за

спеціальністю «Правознавство». У 2017 році закінчила економіко-правовий факультет Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, отримав диплом магістра за спеціальністю «Правознавство». З 2017 по 2021 роки проходила навчання в аспірантурі Міжнародного гуманітарного університету. З 2016 по 2018 роки працювала помічником адвоката в галузях цивільного та господарського права. З 2018 року працює на посаді старшого юрисконсульта ТОВ «ТД «Укрімпорт».

Має навички проект-менеджменту, організаторські здібності та високі комунікативні якості. Зарекомендувала себе як перспективний молодий вчений з гарним потенціалом до швидкого навчання, дослідження та творчої роботи. Володіє українською та російською мовами у якості рідних, вільною англійською мовою та базовою німецькою мовою.

Має 8 публікацій з проблематики дисертації.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертаційна робота «Валідність та дія м'якого права» написана грамотною науковою українською мовою, стиль викладу матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує доступність їх сприйняття.

Відповідність дисертації вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії». Дисертація відповідає вимогам, передбаченим пп. 9-12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 (зі змінами), та Наказу Міністерства освіти та науки України № 40 від 12 січня 2017 р., зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 р., за № 155/30023.

Загальний висновок. Враховуючи вищенаведене, вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів, дисертація **Головач Ганни Олегівни на тему «Валідність та дія м'якого права»** відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора

філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 Про затвердження Вимог до оформлення дисертації, Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 (зі змінами) та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Учасники фахового семінару, шляхом відкритого голосування одноголосно рекомендували дисертацію Головач Ганни Олегівни на тему «Валідність та дія м'якого права» до захисту у спеціалізованій вченій раді Міжнародного гуманітарного університету з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності – 081 Право.

ПОСТАНОВИЛИ:

У результаті попередньої експертизи дисертації Г. О. Головач та повноти основних результатів дослідження:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Головач Ганни Олегівни на тему «Валідність та дія м'якого права».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Головач Ганни Олегівни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 Про затвердження Вимог до оформлення дисертації, Тимчасового порядку

присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію Головач Ганни Олегівни на тему «Валідність та дія м'якого права» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у спеціалізованій вченій раді Міжнародного гуманітарного університету з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності – 081 Право.

4. Результати голосування присутніх на засіданні членів кафедри державно-правових дисциплін, в тому числі, докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – одногосно; проти – немає; утримались – немає.

Рецензенти:

Професор кафедри цивільного та господарського права і процесу Міжнародного гуманітарного університету,
д.ю.н., доцент

Лариса ДІДЕНКО

Лариса ДІДЕНКО

Доцент кафедри державно-правових дисциплін
Міжнародного гуманітарного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

Антоніна ЗГАМА

Антоніна ЗГАМА

Підпис засвідчую

Завідувач канцелярії
В.О.Горбаньова